ग्राम्यशूकर पुंस्त्री कर्म्म०। विड्वराहे स्त्रियां ङीष्।

ग्राम्या स्त्री ग्रामे भवा यत्। १तज्जस्यां शब्दार्थचि० २नीलीवृक्षे ३निष्पावीवृक्षे च राजनि०।

ग्राम्यायणि पुंस्त्री०ग्राम्यस्यापत्यम् तिका० फिञ्। ग्राम्यस्य प्राकृतादेरपत्ये। स्त्रियां इदन्तत्वात् वा ङीप्।

ग्राम्याश्व पु० कर्म०। गर्दभे त्रिका० स्त्रियां जातित्वेऽपि अजा० टाप्।

ग्रावगाभ पु० ग्रावाणमभिषवरणपाषाणं स्तुत्वा गृह्णाति ग्रह—अण् हस्य भः उप०स०। ग्रावस्तुति ऋत्विग्भेदे। "अग्निर्मन्त्रो ग्रावगाभ उत शस्ता सुविप्रः" ऋ० १। १६२।५। "ग्रावगाभः ग्रावाणः स्तुत्वा गृह्णातीति ग्रावस्तुत्" भा०।

ग्रावन् पु० गृणते गृ—ड गः आवनति वन—संभक्तौ विच् कर्म०। १प्रस्तरे, २पर्व्वते, अमरः ३मेघे विश्वः। ४दृढे त्रि० शब्दर०। "श्रोता ग्रावाणोविदुषो न यज्ञम्" यजु० ६।२६। "मूर्द्धा ग्रावण्यां जर्जरा निर्झरौवाः" माघः। "ग्रावसु संसृष्टेष्वधिनिदधाति तत्रं वै सोमोविशोग्रावाणः" शत० ब्रा० ३।९।३।३।

ग्रावरोहक पु० ग्रावणि रोहति रुह—ण्वुल् ७त०। अश्वगन्धावृक्षे रत्नमा०।

ग्रावस्तुत् पु० ग्रावाणं स्तौति स्तु—क्विप् ६त०। होतुः सहाय ऋत्विग्भेदे अच्छावाकशब्दे ८५ पृ० विवृतिः। तच्। ग्रावस्तोतायत्र। तस्येदम् ष ग्रावस्तोत्रिय अण् ग्रावस्तोत्र तत्सम्बन्धिनि त्रि० ग्रावस्तोत्राय हितम् छ। ग्रावस्तोत्रीय तस्य हृते त्रि० "प्रस्तोता ब्राह्मणाच्छंसि ग्रावस्तोत्रीये" कात्या० श्रौ० २४।५।४५।

ग्रावहस्त पु० ग्रावा अभिषवसाधनं पाषाणोहस्तेऽस्य। अभिषवसाधनपाषाणयुक्तहस्ते ग्रावस्तुति ऋत्विग्भेदे। "ग्रावहस्तासो अध्वरे" ऋ० १।१५।७।

ग्रावायण पु० प्रवरभेदे हेमा० ब्र० ख० प्रवराध्याये दृश्यम्

ग्रास पु० गृह्यते गृ—कर्म्मणि घञ्। मुखपूरणयोग्याद्यादौ तन्मानञ्च "कुक्कुटाण्डप्रमाणश्च यावान् वा प्रविशेन्मुखम्। एतं ग्रासं विजानीयात् शुद्ध्यर्थं कायशोधनम्" पराशरः। "यावतो गृह्णते ग्रासान् हव्यकव्येष्वमन्त्रवित्। तावतो गृह्णते प्रेत्य तीक्ष्णशूलर्ष्टयोगुडान्" "ग्रासादाहृत्य यावीयादष्टौ ग्रासान् वने वसन्" "ऐकैकं ग्रासमश्नीयात् त्र्यहाणि त्रीणि पूर्व्ववत्" इति च मनुः। "सायं द्वाविंशतिर्ग्रासाःप्रातः षड्विंशतिः स्मृताः। अयाचिते चतुर्विंशः परस्तानशनं स्मृतम्" पराशरः। प्रायश्चित्ते ग्रासभोजनस्य परिमाणत्वोक्तिः प्रा० त० "भोजनस्य रागप्राप्तत्वात् नापाप्तप्रापको विधिः। मन्वादिरुक्तः सम्प्रत्युपासीत पन्थेवं रूपः। नापि तद्भक्षणस्यानावश्यकत्वेन स्वायोगव्यवच्छेदमात्रफलको नियमविधिः। स च तत्तत्तिथौ तत्तद्ग्रासान् भुञ्जीतेत्येवं रूपः। तथा च "स्वरूप्या क्रियमाणे च यत्रावश्यं क्रिया क्वचित्। नोद्यते नियमः सोऽत्र कृतावभिगमो यथा"। तथात्रैव पितृमरणादावपि भोजनं प्रसज्येत हविष्यान्नभोजनव्रतादावपि उपवासाभाव एव सम्पद्येत तद्भक्षणसमकालमेवान्यभक्षणेऽपि न दोषःस्यात्। तस्मादगत्या "श्रुतार्थस्य परित्यागादश्रुतार्थस्य कल्पनात्। प्राप्तस्य बाधादित्येवं परिसंख्या विदोषिका" इत्युक्तस्वार्थकान्यर्थान्तरकल्पनरागप्राप्तबाधरूपदोषत्रयदुष्टापि अन्ययोगव्यवच्छेदफलिका परिसंख्यैव युक्ता, सा च सति भोजने तत्तत्तिथौ तत्तद् ग्रासानेव भुञ्जीत नान्यदित्येवं रूपा तस्मात्तदतिरिक्तभोजनाभावपरत्वेन उपवासेऽपि दोषाभावः। तदुक्तं भट्टपादैः "अन्यार्थं श्रूयमाणा च यान्यार्थप्रतिषेधिका। परिसंख्या तु सा ज्ञेया यथा प्रोक्षितभोजनम्"। अन्यथा प्राजापत्यव्रतेऽपि "त्र्यहमद्यादयाचितमिति" "न्याचितन्तु मध्याह्ने चतुर्विंशन्तु शुद्धये" इति ब्रह्मपुराणोक्तस्यायाचितस्याप्राप्तौ व्रतलोपापत्तिः स्यात्"॥

१ग्रहणे छाद्यच्छादकयोः २सर्शे। "छादकोभास्करस्येन्दुरधःस्थेनवद्भ भवेत्। भूच्छायां प्राङ्मुखश्चन्द्रो विपत्यस्य भवेदसौ" इत्युपक्रम्य "यदुपाह्नमधिके तस्मिन् सकलं न्यूनमन्यथा। योगार्द्धादधिके न स्यात्तिमे ग्रासस्य भ्रमः इति। "स्फुटतिथ्यवसाने तु मध्यग्रहणमादिशेत्। स्थित्यर्द्धनाडिकाहीने ग्रासे मोक्षस्तु संयुते" सू०सि०] "स्पर्शतिथ्यन्तकाले तु कारात् तत्पूर्व्वापरकालनिरासः। मध्यग्रहणं ग्रासोपलब्धसमाप्तिं कथयेत्। मध्यग्रहणसम्बन्धेन मध्यसूर्य्यचन्द्रानीतमध्यनिष्पन्ने तत्समय इति कस्यचिद् भ्रमस्तद्वारणार्थम् स्फुटेति। स्थित्यर्द्धं घटिकाभिरूने तिथ्यन्ते ग्रासः स्पर्शः। संयुते स्थित्यर्धघटीभिर्युते तिथ्यन्ते काले मोक्षः। तुकारः स्पर्शमोक्षस्थित्यर्धाभ्यां स्पर्शमोक्षकालाविति विषयव्यवस्थार्थकः। अत्रोपपत्तिः। तिथ्यन्तकाले छाद्यच्छादकयोः पूर्व्वापरान्तराभावाद्योगे मण्डलस्पर्शौ यावान् भवति